

اثر تعدیل‌گر کیفیت حسابرسی بر رابطه‌ی بین اقلام تعهدی اختیاری و بازدهی سهام

احمد خدای‌پور، محمد دلفام، جلال صبرجو

چکیده

سود حسابداری و اجزای آن، در تصمیم‌گیری‌ها همواره مورد توجه ذی‌نفعان بازار سرمایه قرار گرفته است. پژوهشگران نیز در تحقیقات خود، جزء تعهدی سود را بر تصمیم‌گیری‌های سرمایه‌گذاران در قیمت‌گذاری سهام و به تبع آن بازدهی سهام موثر دانسته‌اند. اما از آنجایی که اقلام تعهدی اختیاری، تحت کنترل و نفوذ مدیریت هستند و با توجه به مسئله‌ی تضاد منافع بین مالکیت و مدیریت، این امکان وجود دارد که اقلام تعهدی اختیاری به وسیله‌ی مدیران دست‌کاری شود. یکی از راه‌های موثر برای کنترل دست‌کاری اقلام تعهدی اختیاری توسط مدیریت، فرآیند حسابرسی است. هدف انجام این پژوهش بررسی چگونگی اثر تعدیلی کیفیت حسابرسی بر ارتباط بین اقلام تعهدی اختیاری با بازدهی سهام در بورس اوراق بهادار تهران است. در این پژوهش از معیارهای اندازه‌ی حسابرسی و دوره‌ی تصدی برای ارزیابی کیفیت حسابرسی استفاده شده است. نتایج حاصل از تحقیق نشان می‌دهد که بزرگ بودن موسسه‌ی حسابرسی، بر میزان ارتباط بین اقلام تعهدی و بازدهی سهام موثر بوده، و منجر به افزایش ارتباط بین اقلام تعهدی و بازدهی سهام شده است. کیفیت حسابرسی با معیار دوره‌ی تصدی حسابرسی در بین شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، تاثیر معناداری بر میزان ارتباط بین اقلام تعهدی اختیاری با بازدهی سهام نداشته است.

واژه‌های کلیدی: اقلام تعهدی اختیاری، بازدهی سهام، کیفیت حسابرسی، متغیر تعدیل‌گر.

۱. دانشیار گروه حسابداری دانشگاه شهید باهنر کرمان

۲. دانشجوی کارشناسی‌ارشد حسابداری دانشگاه ولیعصر رفسنجان

۳. دانشجوی کارشناسی‌ارشد حسابداری دانشگاه ولیعصر رفسنجان

تاریخ دریافت مقاله: ۹۲/۸/۲۷

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۲/۱۰/۴

*نویسنده‌ی مسئول: احمد خدای‌پور

khodamipour@yahoo.com

مقدمه

بدون شک برای هدایت سرمایه‌های افراد علاقه‌مند به سرمایه‌گذاری، نیازمند جلب اعتماد آنان می‌باشیم. برای این منظور سرمایه‌گذاران خواهان اطلاعاتی هستند که به آن‌ها در جهت انجام یک سرمایه‌گذاری موفق یاری رساند. یکی از اهداف گزارشگری مالی نیز، ارائه‌ی اطلاعاتی است که برای سرمایه‌گذاران، اعتباردهندگان و دیگر کاربران فعلی و بالقوه‌ی بازار سرمایه، سودمند باشد.

مدیران تلاش می‌کنند تا با انتخاب روش‌های مجاز حسابداری، نتایجی قابل پیش‌بینی خلق کنند؛ زیرا، اغلب سرمایه‌گذاران و مدیران اعتقاد دارند شرکت‌هایی که روند سودآوری مناسبی دارند و سود آن‌ها دچار تغییرات عمده نمی‌شود، نسبت به شرکت‌های مشابه، ارزش بیش‌تر و قابلیت پیش‌بینی و مقایسه‌ی بهتری دارند. آگاهی سرمایه‌گذاران از کیفیت سود، می‌تواند به میزان تقاضا و در نتیجه قیمت سهام و بازده آن تاثیرگذار باشد (حقیقت و پناهی، ۱۳۹۰).

اگر سود شرکتی کم‌تر از میزان مورد انتظار شود این کاهش می‌تواند قیمت سهام شرکت را دچار افت شدیدی نماید. متقابلاً دست‌یابی به سودی بیش‌تر از رقم پیش‌بینی خبر خوبی محسوب می‌شود. تمرکز بر سود آن قدر زیاد گردیده که تصور می‌شود، سرمایه‌گذاران به جای تاکید بر عملکرد شرکت فقط درگیر سود شده‌اند. شاید فراموش شده است که سود خالص گزارش شده نتیجه‌ی نهایی یک فرآیند طولانی حسابداری است و تحت تاثیر رویه‌های حسابداری که مدیریت انتخاب کرده است محاسبه می‌شود (ثقفی و کردستانی، ۱۳۸۴).

در این میان، حسابرسان باید سود حسابداری را به عنوان یکی از منابع مهم اطلاعات در دسترس عموم، مورد بررسی قرار دهند؛ زیرا سرمایه‌گذاران بدون دسترسی به اطلاعات مالی قابل اتکا، که توسط حسابرسان حسابرسی شده باشد، نمی‌توانند تصمیم‌های عقلانی اتخاذ نمایند. تضاد بالقوه منافع میان مالکان، مدیران و سایر دارندگان اوراق بهادار، محیطی را ایجاد کرده که در آن حسابرسی مستقل می‌تواند ارزش قابل ملاحظه‌ای را برای سهام‌داران ایجاد کند. رسوایی‌های شرکت‌هایی مانند انرون و ناهنجاری‌های یافته شده در صورت‌های مالی آن‌ها باعث افزایش بررسی‌ها درباره‌ی نقش حسابرسان در بازارهای مالی شده است و حجم عظیمی از پژوهش‌ها به بررسی تفاوت‌های کیفیت حسابرسی در موسسه‌های حسابرسی‌ی پرداخته‌اند که از لحاظ اندازه، دوره‌ی تصدی با همدیگر متفاوت بوده‌اند (حکیم و عمری، ۲۰۱۰).

مبانی نظری

اصلی‌ترین عاملی که هر سرمایه‌گذار در تصمیم‌گیری‌های خود مورد توجه خاص قرار می‌دهد، نرخ بازده است. یعنی سرمایه‌گذاران به دنبال پربازده‌ترین فرصت‌ها برای سرمایه‌گذاری مازاد منابع خود در بازارهای سرمایه هستند. از طرفی، در زمینه پیش‌بینی بازدهی سهام که یکی از موضوع‌های مورد علاقه سرمایه‌گذاران و محققان مالی است، تاکنون تلاش‌های زیادی برای ارایه مدلی که بتواند بازدهی سهام را به نحو درخور اتکایی پیش‌بینی کند انجام شده است.

در حال حاضر سرمایه‌گذاران می‌توانند با ایجاد پل ارتباطی بین بازدهی سهام و سایر اطلاعات حسابداری تا حدودی به پیش‌بینی بازدهی سهام بپردازند؛ منوط به این‌که اطلاعات حسابداری بر روی قیمت تاثیرگذار باشد. صورت‌های مالی اساسی عصاره‌ی کلیه‌ی فعالیت‌ها و رویدادهای مالی واقع شده طی دوره زمانی است. برای مثال ترازنامه فراهم‌کننده‌ی اطلاعاتی مفید درباره‌ی دارایی‌ها، بدهی‌ها و حقوق صاحبان سهام و ارتباط بین آن‌ها، در مقطع زمانی پایان دوره‌ی مالی است. در صورت سود و زیان نیز نتایج حاصل از عملیات مستمر و اصلی گزارش می‌شود. اما اندازه‌گیری ارقام منعکس در صورت‌حساب سود و زیان و ترازنامه مبتنی بر فرض تعهدی است و به همین علت و به دلیل مشکلات ذاتی ناشی از به‌کارگیری روش‌های تخصیص و استفاده از بهای تمام شده تاریخی رویدادها و عملیات، نسبت به کفایت صورت‌های مالی یاد شده، در تامین خواست‌ها و نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان شک و تردید پدید آمده است (دستگیر و شریفی، ۱۳۹۰).

در پژوهش‌های زیادی که طی این سال‌ها انجام شده، ارتباط اجزای سود حسابداری با بازدهی سهام شرکت‌ها بررسی شده است. ادبیات حسابداری، بیان‌گر رابطه‌ی مثبت بین ارقام تعهدی و بازدهی سهام است. هیرشلیفر و همکاران^۱ (۲۰۰۹) در پژوهش خود نشان دادند که ارتباط مثبت زیادی بین اندازه‌ی ارقام تعهدی اختیاری با بازدهی سهام وجود دارد، زیرا بیش‌تر سرمایه‌گذاران بر سود شرکت متمرکز هستند و پایداری متفاوت ارقام تعهدی و جریان‌های نقدی را درک نمی‌کنند. در واقع، سرمایه‌گذاران به گونه‌ای خام و بی‌تجربه بر سود تمرکز دارند و قادر به شناسایی کامل اطلاعات ارقام تعهدی و جریان‌های نقدی نیستند.

با توجه به اختیار عمل مدیران در به‌کارگیری روش‌های حسابداری، سود در معرض دست‌کاری و مدیریت قرار دارد. مدیریت می‌تواند از این طریق میزان ارقام تعهدی اختیاری را افزایش داده و در انتظار سهام‌داران از سودآوری و بازدهی سهام موثر باشد. همان‌گونه که گفته شد، بسیاری از تحقیقات ارتباط معنادار بین ارقام تعهدی اختیاری و بازده را نشان دادند. اما،

1. Hirshleifer et al

آن‌چه می‌تواند باعث کنترل رفتار فرصت‌طلبانه‌ی مدیریت شده و مشکلات نمایندگی بین سهام‌داران و مدیران را کاهش دهد، حسابرسی است. حسابرسی که با کیفیت بالاتری انجام شود می‌تواند بر میزان اقلام تعهدی اختیاری اعمالی شده توسط مدیریت نقش داشته باشد. از آن‌جا که کیفیت واقعی حسابرسی قبل از انجام آن و یا در حین حسابرسی قابلیت مشاهده ندارد، به متغیرهایی نیاز است تا بر اساس آن بتوان کیفیت واقعی حسابرسی را ارزیابی کرد (حساس‌یگانه و جعفری، ۱۳۸۶). در این رابطه در پژوهش‌های کیفیت حسابرسی این‌گونه فرض می‌شود که تفاوت‌هایی در کیفیت حسابرسی وجود دارد و می‌توان با مقایسه گروه‌ها یا طبقات مختلف حسابرسان به این تفاوت‌ها پی‌برد. از جمله پرکاربردترین موارد تفاوت‌های حسابرسان که در پژوهش‌های کیفیت حسابرسی مورد استفاده قرار گرفته است می‌توان به اندازه‌ی حسابرس و دوره‌ی تصدی حسابرس اشاره کرد.

دی‌آنجلو^۱ (۱۹۸۱) استدلال می‌کند که اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی می‌تواند به‌عنوان معیاری از کیفیت حسابرسی مورد استفاده قرار گیرد، زیرا تعداد صاحب‌کاران موسسه‌های بزرگ متعدد بوده و یک مشتری نمی‌تواند برای آن‌ها اهمیت زیادی داشته باشد. همچنین موسسه‌های بزرگ برای انجام حسابرسی با کیفیت‌تر منابع بیشتری در اختیار دارند. از سوی دیگر مطابق یافته‌های نلسون و همکاران^۲ (۲۰۰۲)، شرکت‌های دارای سلامت مالی با احتمال بیشتری موسسه‌های حسابرسی بزرگ را انتخاب می‌کنند و با احتمال کم‌تری مدیریت سود را انجام می‌دهند و به‌طور کلی سود باکیفیت‌تری دارند. با توجه به این کاهش مدیریت سود می‌توان انتظار داشت که اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی با اقلام تعهدی رابطه داشته باشد.

در رابطه با دوره‌ی تصدی حسابرس دو استدلال وجود دارد؛ برخی استدلال می‌کنند که دوره‌ی تصدی بلند مدت، استقلال حسابرسان را کاهش می‌دهد و لذا طرفدار تعیین حداکثر دوره‌ی تصدی و گردش اجباری یا اختیاری حسابرس می‌باشند. از سوی دیگر برخی استدلال می‌کنند که با طولانی‌تر شدن دوره‌ی تصدی، کیفیت حسابرسی افزایش می‌یابد، زیرا حسابرس با عملیات تجاری و مسایل گزارش‌گری شرکت صاحب‌کار در طی زمان آشنا می‌گردد. گاش و مون^۳ (۲۰۰۵) رابطه‌ی بین دوره‌ی تصدی و ادراک سرمایه‌گذاران از کیفیت حسابرسی را مورد مطالعه قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که سرمایه‌گذاران دوره‌ی تصدی طولانی‌تر را به معنای کیفیت حسابرسی بیش‌تری می‌دانند. با توجه به این موارد نیز می‌توان انتظار داشت که دوره‌ی تصدی کیفیت حسابرسی را تحت تاثیر قرار می‌دهد. بزرگ‌اصل و شایسته‌مند (۱۳۹۰) نشان دادند

1. DeAngelo

2. Nelson et al

3. Ghosh and Moon

که بین دوره‌ی تصدی حسابرس و قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری رابطه‌ی مستقیم وجود دارد. دیویس و همکاران^۱ (۲۰۰۰) در بررسی رابطه‌ی بین دوره‌ی تصدی و مدیریت سود به این نتیجه رسیدند که یک رابطه‌ی مثبت و معنادار بین دوره‌ی تصدی و قدر مطلق تعهدی‌های اختیاری وجود دارد.

در پژوهش ما، بررسی رابطه‌ی کیفیت حسابرسی با اقلام تعهدی اختیاری مد نظر است و بر پایه این رابطه ما به دنبال نقش تعدیل‌گر این متغیر بر رابطه‌ی بین اقلام تعهدی اختیاری با بازدهی سهام هستیم. برای اهداف این پژوهش، تنها درک و برداشت بازار از اندازه و دوره‌ی تصدی حسابرس و کیفیت درک شده‌ی حسابرسی، موضوعیت داشته است. لذا جهت این رابطه برای ما کم‌اهمیت بوده و وارد این مبحث نخواهیم شد. با توجه به این استدلال، صرف‌نظر از مستقیم یا معکوس بودن این رابطه، ما انتظار داریم که دوره‌ی کیفیت حسابرسی با اقلام تعهدی رابطه داشته باشد و به تبع آن بر رابطه‌ی بین اقلام تعهدی با بازده و سودآوری آتی نیز تاثیرگذار باشد.

با توجه به مباحث اظهار شده، دو سوال مطرح می‌گردد که باید در پی پاسخ به آن‌ها بود:

- ۱- آیا اندازه‌ی حسابرس بر رابطه‌ی بین اقلام تعهدی اختیاری و بازدهی سهام تاثیر معناداری دارد؟
- ۲- آیا دوره‌ی تصدی حسابرس بر رابطه‌ی بین اقلام تعهدی اختیاری و بازدهی سهام تاثیر معناداری دارد؟

پیشینه‌ی تحقیق

کم لای و دیگران^۲ (۲۰۰۸) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که شرکت‌های که تحت حسابرسی موسسات بزرگ، حسابرسی شده‌اند، اقلام تعهدی کم‌تری نسبت به بقیه شرکت‌ها نشان می‌دهند و این به خاطر شناخته‌شده‌ترین و معتبر بودن نام تجاری آن است.

نمازی و همکاران (۱۳۹۰) به بررسی رابطه‌ی بین کیفیت حسابرسی و مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. آن‌ها جهت تعیین کیفیت حسابرسی از دو معیار اندازه‌ی حسابرسی و دوره‌ی تصدی حسابرس و از مدل تعدیل شده جونز برای بررسی مدیریت سود پرداختند و با بررسی ۶۱ شرکت پذیرفته شده طی سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۶، به این نتیجه رسیدند که یک رابطه‌ی مثبت ولی غیرمعنی‌دار بین اندازه‌ی حسابرس با

1. Davis et al
2. Kam Lai et al

مدیریت سود وجود دارد. همچنین بین دوره‌ی تصدی حسابرسی و مدیریت سود، رابطه‌ی مثبت و معنی‌دار وجود دارد.

هیرشلیفر و همکاران (۲۰۰۹) به بررسی رابطه‌ی بین کیفیت ارقام تعهدی و جریان‌های نقدی با بازدهی سهام پرداختند. طبق یافته‌های آن‌ها ارتباط مثبت زیادی بین اندازه‌ی ارقام تعهدی با بازدهی سهام وجود دارد، ضمن این که بین اندازه‌ی جریان‌های نقدی با بازدهی سهام ارتباط منفی وجود دارد.

دسای و همکاران^۱ (۲۰۰۹) نشان می‌دهند که سرمایه‌گذاران به پایداری اجزای نقدی وزن کم‌تر، و به پایداری اجزای تعهدی (در معادله سود جاری) وزن بیش‌تری می‌دهند و در نتیجه سهام با ارقام تعهدی بیش‌تر، قیمت بالاتری در بازار خواهد داشت.

دستگیر و رستگار (۱۳۹۰) با بررسی رابطه‌ی بین بازدهی سهام با کیفیت ارقام تعهدی و اندازه‌ی ارقام تعهدی می‌پردازد، نشان می‌دهد که هر چقدر کیفیت ارقام تعهدی بیش‌تر باشد بازدهی سهام کاهش می‌یابد. با کاهش کیفیت ارقام تعهدی و افزایش اندازه‌ی ارقام تعهدی بازدهی سهام افزایش می‌یابد.

ساجدی و همکاران (۱۳۹۲) با بررسی رابطه‌ی بین اجزای نقدی و تعهدی سود با قیمت سهام به این نتیجه رسیدند که بین ارقام تعهدی اختیاری و ارقام تعهدی غیراختیاری با قیمت سهام رابطه‌ی مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

فرضیه‌های تحقیق

با توجه به مبانی نظری و پیشینه‌ی تحقیق، فرضیه‌های تحقیق به شکل زیر تدوین شده است:
الف) اندازه‌ی حسابرسی بر رابطه‌ی بین ارقام تعهدی اختیاری و بازدهی سهام تاثیر معناداری دارد.

ب) دوره‌ی تصدی حسابرسی بر رابطه‌ی بین ارقام تعهدی اختیاری و بازدهی آتی سهام تاثیر معناداری دارد.

روش تحقیق

این تحقیق را باید بر مبنای هدف، از نوع کاربردی و بر مبنای ماهیت و روش، از نوع توصیفی به حساب آورد، زیرا در این تحقیق سعی شده تا از طریق بررسی تاثیر کیفیت حسابرسی بر ارتباط

بین اقلام تعهدی اختیاری و بازدهی سهام به سرمایه‌گذاران و سایر استفاده‌کنندگان اطلاعات مالی برای پیش‌بینی وضعیت آینده‌ی شرکت‌ها و اخذ تصمیمات اقتصادی و سرمایه‌گذاری صحیح کمک شود.

۱- جامعه و نمونه‌ی آماری

جامعه‌ی آماری تحقیق، کلیه‌ی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در فاصله‌ی زمانی ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ بوده است. در این تحقیق، برای تعیین نمونه‌ی آماری از روش نمونه‌گیری به صورت هدفمند استفاده شد؛ بدین صورت که در هر مرحله از بین کلیه‌ی شرکت‌های موجود، شرکت‌هایی که دارای شرایط زیر نبوده‌اند، حذف شده و شرکت‌های باقی‌مانده برای انجام آزمون انتخاب شدند:

- شرکت‌ها باید در طول دوره‌ی مورد بررسی تداوم فعالیت داشته باشند.
  - شرکت‌هایی که اطلاعات آن‌ها برای دوره‌ی مورد مطالعه در دسترس باشد.
  - شرکت‌هایی که سال مالی آن‌ها به انتهای اسفند ماه ختم می‌شود.
  - شرکت‌هایی که فعالیت‌های غیرواسطه‌گری مالی و سرمایه‌گذاری داشته باشند.
- در نهایت، پس از طی مراحل مزبور نمونه‌ای به تعداد ۱۸۴ شرکت برای انجام آزمون فرضیه‌های تحقیق انتخاب شدند.

۲- روش گردآوری داده‌ها

در این تحقیق گردآوری اطلاعات در دو مرحله انجام شده است. در مرحله‌ی اول برای تدوین مبانی نظری تحقیق از روش کتابخانه‌ای و در مرحله‌ی دوم، برای گردآوری داده‌های موردنظر از ماهنامه‌های بورس و سایت‌های بورس و نرم‌افزارهای اطلاعات مالی شرکت‌ها استفاده شده است. سپس، برای آماده‌سازی اطلاعات از نرم‌افزار اکسل استفاده شده است، به این ترتیب که پس از استخراج اطلاعات مربوط به متغیرهای مورد بررسی از منابع ذکر شده، این اطلاعات در کاربرگ‌های ایجاد شده در محیط این نرم‌افزار وارد شده و سپس، محاسبات لازم برای دستیابی به متغیرهای مورد بررسی انجام شده است.

۳- تجزیه و تحلیل اطلاعات

در بخش آمار توصیفی، تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از شاخص‌های مرکزی هم‌چون میانگین، میانه و شاخص‌های پراکندگی انحراف معیار انجام شده است. هم‌چنین، برای آزمون

فرضیه‌ها از الگوی رگرسیون داده‌های ترکیبی استفاده شده است. برای انتخاب از بین روش‌های الگوهای رگرسیونی ترکیبی و الگوی داده‌های تابلویی با اثرات ثابت از آزمون F لیمر استفاده شده است. اگر در آزمون F لیمر روش داده‌های ترکیبی انتخاب شود، کار تمام است اما اگر روش داده‌های تابلویی با اثرات ثابت انتخاب شد لازم است تا آزمون هاسمن نیز انجام شود. از آزمون هاسمن برای تعیین استفاده از الگوی اثرات ثابت در مقابل الگوی اثرات تصادفی استفاده می‌شود (افلاطونی و نیکبخت، ۱۳۸۹).

هم‌چنین، قبل از برازش الگو و با توجه به این‌که شرکت‌های مورد استفاده در این تحقیق مربوط به صنایع مختلف بوده و از روش داده‌های ترکیبی استفاده شده است. در نتیجه، امکان وجود ناهمسانی واریانس وجود دارد که برای رفع این مشکل از روش رگرسیون کم‌ترین مربعات تعمیم یافته برای برازش الگو استفاده شد. افزون بر این، پس از برازش الگو به منظور بررسی عدم وجود خود همبستگی در باقی‌مانده‌های الگو، از آماره، دوربین واتسون استفاده شد.

۴- الگوی تحقیق

در این تحقیق از چهار گروه متغیر شامل متغیرهای مستقل، وابسته، تعدیل‌کننده و کنترلی استفاده می‌شود. متغیر مستقل در مدل‌های رگرسیون تحقیق، اقلام تعهدی اختیاری و متغیرهای تعدیل‌کننده، اندازه‌ی حسابرسی و دوره‌ی تصدی حسابرسی است. متغیر وابسته، بازدهی سهام می‌باشد و متغیر کنترلی تحقیق نیز، جریان نقد عملیاتی و اقلام تعهدی غیراختیاری هستند. کلیه‌ی اطلاعات مربوط به متغیرها از صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و استخراج خواهد شد.

برای بررسی فرضیه‌های تحقیق از مدل‌های رگرسیون ۱ و ۲ استفاده شده است:

مدل ۱:

$$RET_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 OCF_{i,t} + \beta_2 NDAC_{i,t} + \beta_3 DAC_{i,t} + \beta_4 ASIZE_{i,t} + \beta_5 DAC_{i,t} * ASIZE_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

مدل ۲:

$$RET_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 OCF_{i,t} + \beta_2 NDAC_{i,t} + \beta_3 DAC_{i,t} + \beta_4 ATEN_{i,t} + \beta_5 DAC_{i,t} * ATEN_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

RET_t : بازدهی سهام، $ASIZE_t$: اندازه‌ی حسابرسی، $ATEN_t$: دوره‌ی تصدی حسابرسی،

DAC_t : اقلام تعهدی اختیاری،

$NDAC_t$: اقلام تعهدی غیراختیاری، OCF_t : جریان نقد عملیاتی.

۵- متغیرهای تحقیق**۵-۱- متغیر وابسته**

بازدهی سهام: که به عنوان متغیر وابسته تحقیق در مدل‌های رگرسیون به کار گرفته می‌شود از طریق رابطه‌ی (۱) اندازه‌گیری می‌شود.

$$RET_{i,t} = \frac{P_1 + D - P_0}{P_0} \quad \text{رابطه‌ی (۱)}$$

به طوری که:

$RET_{i,t}$: نشان گر بازدهی واقعی i امین سهم در سال t , P_1 : نشان گر قیمت سهم در پایان سال t , P_0 : نشان گر قیمت سهم در ابتدای سال t و D : نشان دهنده‌ی سود سهام نقدی است.

۵-۲- متغیرهای مستقل و کنترل

اقدام تعهدی اختیاری و غیر اختیاری: در این تحقیق از اقدام تعهدی اختیاری به عنوان متغیر مستقل و از اقدام تعهدی غیر اختیاری به عنوان متغیر کنترل در مدل رگرسیون تحقیق، استفاده شده است. برای این کار، از مدل رگرسیون شماره‌ی (۳) معروف به مدل کوتاری^۱، که نشان دهنده‌ی اقدام تعهدی غیر اختیاری سود است، استفاده شده است:

مدل (۳)

$$TA_{it}^{cf}/A_{it-1} = \alpha_1 (1/A_{it-1}) + \alpha_2 (REV_{it} - REC_{it})/A_{it-1} + \alpha_3 (PPE_{it}/A_{it-1}) + \alpha_4 ROA_{it-1}/A_{it-1} + \epsilon_{it}$$

در معادله‌ی بالا TA اقدام تعهدی کل است. برای محاسبه‌ی کل اقدام تعهدی می‌توان از

مدل زیر استفاده کرد،

$$TA = E - CF \quad \text{مدل (۴)}$$

که در آن:

TA : مجموع اقدام تعهدی، E : سود پس از کسر مالیات است، CF : وجوه نقد ناشی از بخش عملیاتی است.

جمع چهار جمله‌ی اول معادله‌ی (۳) یعنی:

مدل (۵)

$$NDA_{it} = \alpha_1 (1/A_{it-1}) + \alpha_2 (\Delta REV_{it} - \Delta REC_{it})/A_{it-1} + \alpha_3 (PPE_{it}/A_{it-1}) + \alpha_4 ROA_{it-1}/A_{it-1}$$

اقدام تعهدی غیراختیاری (NDA) را تشکیل می‌دهد و جمله‌ی خطا (ε_{it})، اقدام تعهدی اختیاری را در بر می‌گیرد. به عبارت دیگر:

$$DA_{it} = TA_{it}^{cf} - NDA_{it} \quad \text{مدل (۶)}$$

در این معادلات سایر متغیرها به این معنا هستند:

α_i : ضرایب رگرسیون، A_{it-1} : کل دارایی‌های شرکت i در پایان سال $t-1$ ، $\Delta REC_{it, t-1}$: تغییر در خالص حساب‌های دریافتی از سال $t-1$ تا سال t ، $\Delta REV_{it, t}$: تغییر در درآمد از $t-1$ تا سال t ، $PPE_{it, t}$: ناخالص اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات شرکت i در سال t ، ROA_{it-1} : نرخ بازده دارایی‌ها در سال $t-1$.

در این مدل برای استاندارد شدن (همگن شدن) متغیرها، همه متغیرهای مدل مزبور بر جمع کل دارایی‌های سال قبل (A_{it-1}) تقسیم می‌شوند.

جریان نقد عملیاتی: این متغیر کنترلی از صورت جریان نقد شرکت‌های نمونه‌ی قابل استخراج است. برای همگن شدن متغیرهای تحقیق، جریان نقد عملیاتی به جمع کل دارایی‌ها تقسیم شده است.

۵-۳- متغیرهای تعدیل‌کننده

اندازه‌ی حسابرسی: این متغیر به صورت یک متغیر دو وجهی استفاده شده است. در صورتی که حسابرسی شرکت مورد بررسی سازمان حسابرسی (به عنوان موسسه‌ی حسابرسی بزرگ) باشد، عدد یک و در صورتی که حسابرسی موسسات عضو جامعه‌ی حسابداران رسمی (به عنوان موسسه‌های حسابرسی کوچک) باشد، عدد صفر است.

دوره‌ی تصدی حسابرسی: این متغیر نیز به صورت یک متغیر دو وجهی استفاده شده است. در صورتی که حسابرسی شرکت مورد بررسی طی سه سال اخیر تغییر نکرده باشد، عدد یک و در صورتی که حسابرسی طی سه سال اخیر تغییر کرده باشد، عدد صفر است.

نتایج تحقیق

۱- آمار توصیفی

همان‌طور که مشاهده می‌شود نتایج آمار توصیفی متغیرهای تحقیق در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱: آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

متغیرها	علامت	میانگین	میانه	حداکثر	حداقل	انحراف معیار
بازدهی سهام	RET	۰/۳۶۲۴	۰/۳۴۶۶	۱/۴۶۹۱	-۰/۰۷۳۸	۰/۱۲۶۴
جریان وجوه نقد عملیاتی	OCF	۰/۱۱۴۲	۰/۱۱۹۸	۰/۴۱۳۹	-۰/۰۳۳۶	۰/۱۴۲۵
اقلام تعهدی غیر اختیاری	NDAC	۰/۰۶۴۳	۰/۰۸۳۹	۰/۶۹۱۸	-۰/۴۸۹۴	۰/۱۲۰۴
اقلام تعهدی اختیاری	DAC	-۰/۰۰۴۶	-۰/۰۱۸۷	۰/۷۹۸۲	-۰/۵۲۰۸	۰/۰۹۲۸
اندازه‌ی حسابرسی	ASIZE	۰/۳۸۴۷	۰/۰۰۰۰	۱/۰۰۰۰	۰/۰۰۰۰	۰/۰۲۷۸
دوره‌ی تصدی حسابرسی	ATEN	۰/۴۳۱۶	۰/۰۰۰۰	۱/۰۰۰۰	۰/۰۰۰۰	۰/۰۸۹۹

با توجه به نتایج به دست آمده از آماره‌های توصیفی متغیرهای تحقیق می‌توان بیان کرد که کلیه‌ی متغیرها از توزیع مناسبی برخوردار هستند.

۲- نتایج آزمون فرضیه‌ها

نتایج حاصل از آزمون‌های چاو و هاسمن حاکی از آن است که تحقیق از نوع داده‌های تلفیقی است. حال در ادامه، نتایج تخمین الگوی‌های تحقیق در نگاره‌ی زیر با روش داده‌های تلفیقی نشان داده شده است.

آزمون فرضیه‌ی اول

فرضیه‌ی اول تحقیق به بررسی تاثیر کیفیت حسابرسی (با معیار اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی) بر رابطه‌ی بین اقلام تعهدی اختیاری و بازدهی سهام می‌پردازد. نتیجه‌ی آزمون چاو ($\text{ChowStatic} = ۰/۰۶۴۹۲$ و $\text{p-value} = ۰/۲۰۸۴$) نشان داد که برای تخمین مدل در بین داده‌های تحقیق استفاده از مدل تلفیق کل داده‌ها مناسب است. طبق این روش همه‌ی داده‌های مقاطع طی دوره‌ی تحقیق با هم ترکیب شده و توسط رگرسیون حداقل مربعات معمولی برآورد می‌شود.

همان‌گونه که در جدول مشاهده می‌شود، آماره‌ی F (فیشر) مربوط به برآورد مدل با سطح اطمینان ۹۹٪ معنی‌دار است. بنابراین، مدل اول تحقیق در کل معنی‌دار بوده و متغیرهای مستقل و کنترلی، توانایی توضیح بازدهی سهام را در مدل دارند. علاوه بر این، ضریب تعیین تعدیل شده‌ی حاصل از آزمون مدل ۰/۳۸۰۲ بوده است. این رقم نشان می‌دهد که ۳۸ درصد از تغییرات متغیر وابسته یعنی بازدهی سهام توسط متغیرهای مستقل و کنترلی توضیح داده می‌شود.

جدول ۲: نتایج حاصل از برآورد مدل تحقیق

$$RET_{it} = S_0 + S_1 OCF_{it} + S_2 NDAC_{it} + S_3 DAC_{it} + S_4 ASIZE_{it} + S_5 DAC_{it} * ASIZE_{it} + V_{it}$$

شرح	ضریب	t-static	p-value
ضریب ثابت	۲/۱۴۳۶	۶/۳۴۲۹	۰/۰۰۰۰
OCF	۰/۱۸۹۶۶	۴/۲۸۹۳	۰/۰۰۶۶
NDAC	۰/۰۸۲۹	۴/۶۱۶۹	۰/۰۰۱۹
DAC	۰/۰۰۰۷	۲/۳۱۴۴	۰/۰۴۰۸
ASIZE	۰/۰۰۶۲	۴/۶۹۹۲	۰/۰۰۰
DAC * ASIZE	۰/۰۸۲۹	۴/۱۰۷۴	۰/۰۲۱۸
R-squared	۰/۳۸۶۳		
Adjusted R-squared	۰/۳۸۰۲		
F-static (p-value)	۹/۹۸۸۶۲ (۰/۰۰۰)		
D-W	۲/۱۳۴۶		
آماره آزمون چاو (p-value)	۰/۰۶۴۹۲ (۰/۲۰۸۴)		

آماره‌ی آزمون دورین واتسون ۲/۱۳۴۶ می‌باشد. این آزمون برای بررسی خودهمبستگی خطاهای ناشی از برآورد مدل استفاده می‌شود. میزان مطلوب آن برای عدم وجود خودهمبستگی ۲ می‌باشد. اگر مقدار این آماره بین ۱/۵ تا ۲/۵ باشد، خودهمبستگی در مقادیر خطای مدل رد می‌شود. با توجه به این که میزان آماره‌ی دورین واتسون حاصل ۲/۱۳۴۶ بوده است، وجود خودهمبستگی در مقادیر خطای مدل رد می‌شود.

در آزمون معنادار بودن ضرایب، علاوه بر تعیین معناداری ضرایب، جهت اثر آن ضرایب بر متغیر وابسته را نیز تعیین می‌کند. آماره‌ی مربوط برای تعیین معناداری ضرایب، آماره‌ی t استیودنت می‌باشد. با توجه به نتایج، آماره‌ی t مربوط به متغیر مورد نظر یعنی DAC * ASIZE و سطح معناداری به ترتیب ۴/۱۰۷۴ و ۰/۰۲۱۸ بوده است. با توجه به این که این اندازه از سطح خطای ۰/۰۵ کم‌تر بوده است، بنابراین ضریب متغیر مورد نظر در مدل، معنادار بوده و تاثیر معنادار اندازه‌ی حسابرسی بر رابطه‌ی بین اقلام تعهدی اختیاری و بازده‌ی سهام بااطمینان ۹۵٪ مورد تایید قرار می‌گیرد. ضریب مربوط به متغیر مزبور مثبت می‌باشد. در نتیجه، با افزایش اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی، رابطه‌ی مثبت بین اقلام تعهدی اختیاری و بازده‌ی سهام نیز افزایش یافته است. لذا، فرضیه‌ی اول تحقیق مورد تایید قرار گرفته است.

آزمون فرضیه‌ی دوم

فرضیه‌ی دوم تحقیق به بررسی تاثیر کیفیت حسابرسی (با معیار تداوم تصدی حسابرس) بر رابطه‌ی بین ارقام تعهدی اختیاری و بازدهی سهام می‌پردازد. نتیجه‌ی آزمون چاو (۱/۲۸۷۳) ChowStatic = ۰/۱۸۹۹ و p-value = ۰/۱۸۹۹ نشان داد که برای تخمین مدل سوم در بین داده‌های تحقیق استفاده از مدل تلفیق کل داده‌ها مناسب است.

جدول ۳: نتایج حاصل از برآورد مدل تحقیق

$$RET_{it} = S_0 + S_1 OCF_{it} + S_2 NDAC_{it} + S_3 DAC_{it} + S_4 ATEN_{it} + S_5 DAC_{it} * ATEN_{it} + V_{it}$$

شرح	ضریب	t-static	p-value
ضریب ثابت	۱/۲۸۴۹	۸/۹۹۲۶	۰/۰۰۰۰
OCF	۰/۳۶۲۷	۴/۲۷۳۸	۰/۰۱۰۹
NDAC	-۰/۶۰۸۲	-۶/۴۴۶	۰/۰۰۰
DAC	۰/۰۰۸۴	۳/۱۸۲۹	۰/۰۳۷۲
ATEN	-۰/۰۰۳۴	-۲/۸۸۶۷	۰/۰۰۱۹
DAC * ATEN	۰/۰۳۷۶	۰/۳۴۳۹	۰/۲۱۶۶
R-squared	۰/۱۹۸۶		
Adjusted R-squared	۰/۱۸۸۴		
F-static (p-value)	۴/۲۸۷۶ (۰/۰۰۰۰)		
D-W	۲/۴۱۲۵		
آماره آزمون چاو (p-value)	۱/۲۸۷۳ (۰/۱۸۹۹)		

همان‌گونه که در جدول مشاهده می‌شود، آماره‌ی F (فیشر) مربوط به برآورد مدل با سطح اطمینان ۹۹٪ معنی‌دار است. بنابراین، مدل دوم تحقیق در کل معنی‌دار بوده و متغیرهای مستقل و کنترلی، توانایی توضیح بازدهی سهام را در مدل دارد. علاوه بر این، ضریب تعیین تعدیل شده‌ی حاصل از آزمون مدل ۰/۱۸۸۴ بوده است. این رقم نشان می‌دهد که ۱۸ درصد از تغییرات متغیر وابسته یعنی بازدهی سهام توسط متغیرهای مستقل و کنترلی توضیح داده می‌شود. با توجه به این که میزان آماره‌ی دوربین واتسون حاصل ۲/۴۱۲۵ بوده است، وجود خود همبستگی در مقادیر خطای مدل رد می‌شود. در آزمون معنادار بودن ضرایب، علاوه بر تعیین معناداری ضرایب جهت اثر آن ضرایب بر متغیر وابسته را نی تعیین می‌کند. آماره‌ی مربوط برای تعیین معناداری ضرایب، آماره‌ی t استیودنت می‌باشد. با توجه به نتایج، آماره‌ی t مربوط به متغیر

مورد نظر یعنی DAC*ATEN و سطح معناداری آن به ترتیب ۰/۲۴۳۹ و ۰/۲۱۶۶ بوده است و این اندازه از سطح خطای ۰/۰۵ بیش‌تر بوده است، بنابراین ضریب متغیر مورد نظر در مدل، معنادار نبوده و تاثیر معنادار تداوم تصدی حسابرسی بر رابطه‌ی بین اقلام تعهدی اختیاری و بازدهی سهام مورد تایید نبوده و فرضیه‌ی دوم تحقیق مورد تایید قرار نمی‌گیرد.

نتیجه‌گیری

اقلام تعهدی اختیاری تا حدود زیادی در کنترل مدیریت هستند و معمولاً اگر میزان آن‌ها به صورت فرصت‌طلبانه افزایش یابد، به منظور مدیریت سود انجام می‌شوند. مدیریت سود دست‌کاری فرصت‌طلبانه در سود به منظور تاثیر بر انتظارات و پیش‌بینی‌های سهام‌داران است. هر چه ارتباط معنادار بین اقلام تعهدی اختیاری و بازده سهام بیش‌تر باشد، مدیریت به هدف خود نزدیک‌تر می‌شود. انتظار بر این است که موسسات حسابرسی بزرگ به دلیل استقلال بیش‌تر، کادر حرفه‌ای و با تجربه و عدم وابستگی مالی به صاحب‌کار کیفیت بیش‌تری در اجرای حسابرسی داشته باشند. بالا بودن کیفیت حسابرسی می‌تواند با میزان اقلام تعهدی اختیاری و ارتباط آن با بازده سهام ارتباط داشته و منجر به کاهش این ارتباط شود. کم‌لای و همکاران (۲۰۰۸) در پژوهشی به این نتیجه رسیده‌اند که شرکت‌هایی که تحت حسابرسی موسسات بزرگ، حسابرسی شده‌اند اقلام تعهدی کم‌تری نسبت به بقیه شرکت‌ها نشان می‌دهند.

نتایج برآورد مدل رگرسیون اول تحقیق نشان داد که ضریب متغیر مستقل مورد نظر در مدل معنادار بوده و حاصل‌ضرب کیفیت حسابرسی و اقلام تعهدی اختیاری ارتباط مثبت و مستقیمی با بازدهی سهام وجود دارد. به بیان دیگر، یافته‌های پژوهش بیان‌گر تایید فرضیه‌ی اول بوده است. در نتیجه می‌توان ادعا نمود که با افزایش کیفیت حسابرسی با معیار اندازه‌ی حسابرسی در بین شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، میزان ارتباط بین اقلام تعهدی اختیاری و بازدهی سهام نیز افزایش یافته است.

اما، نتایج برآورد مدل رگرسیون دوم تحقیق نشان داد که ضریب متغیر مستقل مورد نظر در مدل، معنادار نبوده و یافته‌های پژوهش بیان‌گر عدم تایید فرضیه‌های سوم و چهارم بوده است. در نتیجه افزایش کیفیت حسابرسی با معیار دوره‌ی تصدی حسابرسی در بین شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، تاثیر معناداری بر میزان ارتباط بین اقلام تعهدی اختیاری و بازدهی سهام نداشته است.

تایید فرضیه‌های اول نشان داد که بزرگ بودن موسسه‌ی حسابرسی در بین شرکت‌های بورس تهران، بر میزان ارتباط بین اقلام تعهدی و بازدهی سهام موثر بوده، و منجر به افزایش

ارتباط بین اقلام تعهدی و بازدهی سهام شده است. به معنای دیگر، اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی در این تحقیق کاملاً نشان دهنده‌ی کیفیت حسابرسی نبوده است. یعنی، سازمان حسابرسی به عنوان موسسه‌ی حسابرسی بزرگ باعث کاهش ارتباط بین اقلام تعهدی و بازدهی سهام نشده است. حساس یگانه و آذین‌فر (۱۳۸۹) نیز در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که موسسات بزرگ (سازمان حسابرسی) نسبت به موسسات حسابرسی دیگر دارای کیفیت کم‌تری در اجرای حسابرسی است.

از بین شاخص‌های اندازه‌گیری کیفیت حسابرسی، اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی در مدل‌های رگرسیون تاثیر معنادار داشته است. البته این به آن معنا نیست که اندازه‌ی موسسه حسابرسی شاخص بهتری برای سنجش کیفیت حسابرسی است. زیرا، این متغیر بر ارتباط بین اقلام تعهدی اختیاری و بازدهی سهام تاثیر مستقیم داشته است.

پیشنادهای کاربردی

اشخاص حقیقی یا حقوقی که می‌توانند از این تحقیق بهره‌گیرند به شرح زیر می‌باشند:
پژوهشگران: با توجه به تاثیرگذاری اندازه‌ی حسابرسی بر رابطه‌ی بین اقلام تعهدی اختیاری و بازدهی سهام به پژوهشگران پیشنهاد می‌شود از این پس در مدل‌های بازدهی سهام که از اقلام تعهدی استفاده شده است، از اندازه‌ی حسابرس به عنوان متغیر کنترل استفاده کنند.

تدوین‌کنندگان استانداردهای حسابداری: دولت و سازمان حسابرسی مقررات و استانداردهایی برای کنترل هر چه بهتر رفتار مدیریت شرکت‌ها در انتخاب روش‌های متعدد حسابداری و مقررات دولتی که می‌تواند منجر به دست‌کاری و آرایه‌ی غیرواقعی سود شود، تدوین کنند. بهتر است این رهنمودها به گونه‌ای تدوین شوند که تا حد امکان رفتار مدیریت را کنترل کنند.

سازمان بورس اوراق بهادار تهران: به بورس اوراق بهادار تهران پیشنهاد می‌شود که علاوه بر شاخص سودآوری شرکت در تصمیم‌گیری‌های شورای عالی بورس، مانند تصمیم‌گیری در مورد نحوه‌ی ورود شرکت‌ها به بازار بورس، شاخص‌های دیگری در نظر بگیرد. زیرا، سود در معرض دست‌کاری و تحریف است.

سازمان حسابرسی: برای دستیابی به کیفیت بالای حسابرسی در ایران، لازم است به موسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی بیش‌تر بها داده شود و زمینه برای رقابت این موسسات با سازمان حسابرسی فراهم شود.

پیشنادهایی برای تحقیق‌های آینده

- با انجام هر تحقیق، راه به سوی مسیری جدید باز می‌شود و ادامه‌ی راه مستلزم انجام تحقیق‌های دیگری است. بنابراین انجام تحقیق‌هایی به شرح زیر پیشنهاد می‌شود:
- ۱- مطالعه‌ی تاثیر سایر شاخص‌های کیفیت حسابرسی مانند تخصص در صنعت، نوع گزارش حسابرسی، میزان استقلال و ... بر ارتباط بین اقلام تعهدی اختیاری و بازدهی سهام در شرکت‌های بورسی.
  - ۲- بررسی تاثیر کیفیت حسابرسی بر مدیریت سود و اقلام تعهدی اختیاری به تفکیک صنایع مختلف و مقایسه‌ی بین این صنایع.
  - ۳- تکرار موضوع این تحقیق در شرکت‌هایی غیر از بورس اوراق بهادار تهران مانند شرکت‌های تحت پوشش سازمان صنایع ملی ایران، بنیاد مستضعفان، بانک صنعت و معدن و سایر شرکت‌های خصوصی که در ایران فعالیت دارند.

منابع

- افلاطونی، ع.، نیکبخت، ل. (۱۳۸۹). "کاربرد اقتصادسنجی در تحقیقات حسابداری، مدیریت مالی و علوم اقتصادی". انتشارات ترمه. چاپ اول. تهران.
- بزرگ‌اصل، م.، شایسته‌مند، ح. (۱۳۹۰). "رابطه‌ی بین کیفیت حسابرسی و اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی". *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، (۱۳)، ۲۲۳-۲۱۳.
- ثقفی، ع.، کردستانی، غ. (۱۳۸۳). "بررسی و تبیین رابطه‌ی بین کیفیت سود و واکنش بازار به تغییرات سود نقدی". *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، (۳۷)، ۷۲-۵۱.
- حقیقت، ح.، پناهی، م. (۱۳۹۰). "بررسی رابطه‌ی کیفیت سود و بازدهی آینده‌ی سهام در شرکت‌های دانش حسابداری"، (۵)، ۳۱.
- دستگیر، م.، رستگار، م. (۱۳۹۰). "بررسی رابطه‌ی بین کیفیت سود (پایداری سود)، اندازه‌ی اقلام تعهدی و بازدهی سهام با کیفیت اقلام تعهدی". *پژوهش‌های حسابداری مالی*، (۷)، ۱.
- دستگیر، م.، شریفی‌مبارکه، ر. (۱۳۹۰). "بررسی رابطه‌ی بین جریان‌های نقدی با بازدهی سهام شرکت‌ها". *حسابرس*، (۱)، ۵۲-۵.
- سجادی، ح.، تاکر، ر.، زارع‌زاده‌مهریزی، م. (۱۳۹۲). "رابطه‌ی بین اجزای نقدی و تعهدی سود با قیمت سهام". *دانش حسابداری*، (۱۲)، ۱۹۴-۱۷۵.

نمازی، م.، بایزیدی، ا.، جبارزاده‌کنگرلویی، س. (۱۳۹۰). "بررسی رابطه‌ی بین کیفیت حسابرسی و مدیریت سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران". *تحقیقات حسابداری*، (۹)، ۲۱-۴.

Barth, M. Beaver, W. and Landsman, W. (2001). "The Relevance of the Value Relevance Literature for Financial Accounting Standard Setting: Another View". *Journal of Accounting and Economics*, 31: 77-104.

Charitou, A. (1997). "The Role of Cash Flows and Accruals in Explaining Security Returns: Evidence for the U.K.". *The European Accounting Review*, 6 (4): 629-652.

Davis, Soo and Trompeter, (2000). "Auditor Tenure, Auditor Independence and Earnings Management". Working Paper series at SSRN site.

DeAngelo, L. (1981). "Auditor Size and Audit Quality". *Journal of Accounting and Economics*, 3: 183-199.

Desai, H. Bhattacharya, N. Venkataraman, K. (2009). "Earnings Quality and Information Asymmetry". Working Paper series at SSRN site.

Ghosh, A. Moon, D. (2005). "Audit Tenure and Perceptions of Audit Quality". *The Accounting Review*, 80: 585-612.

Gopal V. Krishnan (2003). "Audit Quality and the Pricing of Discretionary Accruals". *AUDITING: A Journal of Practice & Theory*, 22: 109-126.

Hakim, F. Omri, A. (2010). "Quality of the External Auditor, Information Asymmetry and Bid Ask Spread". *International Journal of Accounting and Information Management*, 18: 1-29.

Hirshleifer, D. Lim, S.S. and Teoh, S.H. (2009). "Driven to Distraction: Extraneous Events and Underreaction to Earnings News". *Journal of Finance*, 64: 287-323.

Kothari, S. Leone, A. and Wasley, C. (2005). "Performance matched discretionary accrual measures". *Journal of Accounting and Economics*, 39: 35-50.

Lai, K.W. Gul, F. (2008). "Was Audit Quality of Laventhol and Horwath Poor?". *Journal of Accounting and Public Policy*, 27: 217-237.

Nelson, M. Ellion, J. Tarpley, R. (2002). "Evidence from Auditors about Manager and Auditors Earnings Management Decisions". *The Accounting Review*, 77: 175-202.